

Monumentnummer*: 531148

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **22 februari 2010**
Kadaster deel/nr **82914/108**

Woonplaats* **Katwijk** Gemeente* **Katwijk** Provincie* **Zuid-Holland**

Locatiennaam **Valkenburg** Locatieomschrijving

Kadastrale gemeente* **Katwijk** Sectie* **A** Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
16651

Omschrijving**

Inleiding

TELEFOONBUNKER type 616 en een KLEINE BUNKER VOOR TELEFONIE ten zuiden van Katwijk (onderdeel F40 Katwijk, stelling F in het systeem Bureau Registratie Verdedigingswerken, Tekening 407 I.), door de Duitse bezetter gebouwd en te dateren vanaf herfst 1942. De werken zijn gesitueerd in de Stützpunktgruppe Katwijk, Baupunkt 185, van de Atlantikwall en liggen nabij de Wassenaarseweg in het vliegveld behorende bij het vliegveld Valkenburg. De kleine bunker voor telefonie ligt ten noordwesten van de kruising Wassenaarseweg/1e Mientweg, de grotere telefoonbunker ten westen daarvan. De locatie voor de telefoonbunker lijkt enerzijds bepaald door de Wassenaarseweg waarlangs belangrijke telefoon en stroomverbindingen liepen, anderzijds door het camouflage biedende vliegveld.

De bunkers waren organisatorisch een onderdeel van de landmacht en behoorden niet bij het vliegveld, maar bij de verdedigingsstructuur, zoals die vanaf 1942 onder de naam "Atlantikwall" vorm kreeg. Vanaf 13 augustus 1942 zijn eerste plannen gedocumenteerd voor de versterking van de "Atlantikwall", die uiteindelijk van de Golf van Biskaje tot Noorwegen zou lopen.

Schakels in de Atlantikwall waren de zgn. Stützpunktgruppen. De lichte luchtafweerstelling maakt deel uit van de Stützpunktgruppe Katwijk, één van aanvankelijk (1942) zeven Stützpunktgruppen in Nederland - een aantal dat in 1944 was opgelopen tot twaalf. De

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Stützpunktgruppe Katwijk bestond uit een zeefront, een landfront en luchtverdediging. Het terrein besloeg ongeveer 10 bij 5 kilometer en omvatte o.a. vliegveld Valkenburg, twee kustbatterijen en een zware luchtafweerbatterij. Vliegveld Valkenburg werd in de herfst van 1942 geïncorporeerd in deze verdedigingsstructuur als onderdeel van de Stützpunktgruppe Katwijk. Ook het door de Luftwaffe gebouwde vliegveld aan de Wassenaarseweg kwam binnen de Stützpunktgruppe te liggen.

De bunkers voor telecommunicatie zijn gebouwd in het kader van de opbouw van de Stützpunktgruppe Katwijk. Communicatie was essentieel voor een goede verdediging en vele werken in de Stützpunktgruppe hadden daarin een functie. De telefoonbunker 616 diende samen met een vergelijkbare bunker van het type 616 in Noordwijk (gesloopt) als centrale verdeelposten voor het telefoonverkeer naar de in de duinen gelegen batterijen en commandoposten. De telefoonbunker bood ruimte aan schakelkasten, aan een herstploeg en opslagruimte voor kabelrollen teneinde beschadigde (overigens ondergrondse) verbindingen snel te kunnen herstellen. Restanten van telefoonbedrading zijn te vinden in het duinzand van de Flak-stelling (RM) bij de Pan van Persijn.

Het ontwerp van de "Grossschaltstelle, Bau Nr. 616" dateert van herfst 1942. Het betreft een "Regelbau" (Bauform E, Nachrichtenstand, 43.), uitgevoerd als "Ständiger Ausbau" in gewapend beton, echter in spiegelbeeld ten opzichte van de standaard. Van bunkertype 616 zijn er in Nederland 21 gebouwd, waarvan er 10 resteren. Voor elke bunker was ca. 590 m³ beton vereist. Het kleine werk had (met vele andere) een functie als tussenlid in de verbindingen om storingen snel te kunnen localiseren en te herstellen.

Uit gegevens van de verzetsgroep Albrecht opgenomen van 28 september 1944 tot 2 maart 1945 blijkt dat de telefoonbunker dan al leeg, verlaten en verwaarloosd is en de kabels zijn weggehaald (Harff en Harff, 2001, p. 224: nr. 18).

De bescherming strekt zich uit over de gehele onroerende zaken: exterieur en interieur.

Omschrijving

De TELEFOONBUNKER van het type 616 heeft een min of meer vierkante plattegrond, is aan drie zijden gesloten en is voorzien van een plat dak. Aan de voorzijde springt het linker gedeelte iets naar voren ten behoeve van een "Nahkampfraum" met daarin een schietvenster ter bewaking van de drie ingangen: v.l.n.r. een toegang tot de bunker met daarin een verblijfsruimte (Bereitschaftsraum), te bereiken via een traliedeuren naar de ingangruimte en een gasluis, daarnaast een toegang tot de opslagruimte voor kabelrollen en ten slotte een opgang naar een ingebouwde "offener Beobachter"(vergelijkbaar met een ingebouwde Tobruk). Aansluitend en in het verlengde van de ingangsgevel een scherfmuur. Als nooduitgang uit de verblijfsruimte diende een deur naar de kabelruimte. Vanuit de verblijfsruimte kon de ingang met de traliedeuren onder vuur genomen worden. Met wand- en plafonddikten van 2 m tot 3 m staalbeton, behoort de bunker tot de zgn. "Ständiger Bau". De vensters en gasdichte deuren in de bunker zijn bewaard. Eveneens bewaard zijn de plafonds uit staalplaten ingelegd in I-profielen ter bescherming tegen brokstukken beton bij een eventueel bombardement, alsmede restanten van camouflageschildering. (X088002/Y466325)

De vierkante KLEINE BUNKER VOOR TELEFONIE met een ruimte van ca. 1,5 bij 1,5 m met scherfvrije muren is tot ca. 1,50 m aangeaard. Door een buitenschil van baksteenmetselwerk en een met gesmoorde Opnieuw Verbeterde Hollandse pannen gedekt puntdak gecamoufleerd als elektriciteitshuisje. De ingangsdeur wordt bereikt door een L-vormige ongedekte gang van aangeaarde betonnen scherfmuren. Functioneel staat dit werk in samenhang met de telefoonbunker. (X088093/Y466346)

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De TELEFOONBUNKER en de KLEINE BUNKER VOOR TELEFONIE zijn van algemeen belang - vanwege cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een voor de militairhistorie belangrijke ontwikkelingsfase van de Duitse kustverdediging en de uitbouw van de Atlantikwall, als voorbeeld van camouflage en als getuige van het geavanceerde communicatienetwerk en het belang daarvan in oorlogsvoering; - vanwege ensemblewaarde als onderdeel van het grotere geheel van de Atlantikwall en de Stützpunktgruppe Katwijk, een cluster binnen de Duitse Atlantikwall; - vanwege de onderlinge functionele samenhang van de beide werken; - als relatief gaaf behouden bunkers voor de telefonie; - vanwege situationele waarde in de door de Duitsers als "park" vormgegeven groenaanleg rond met name de kleine bunker en vanwege de situering nabij de doorgaande weg hetgeen bij de bouw belangrijk was in samenhang met de functie.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie